PUOLUSTUSVALIOKUNTA

Asia: HE 225/2016 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi sotilastapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta, tapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta kriisinhallintatehtävässä ja sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain 20 §:n muuttamisesta.

1. Kansainvälisistä kriisinhallintatehtävistä palaavilla vammautuneilla, mukaan lukien siviilikriisinhallinta, ei ole Suomessa niin sanottua statusta, emme välttämättä pääse itsellemme kuuluvaan hoitoon vaivattomasti omalta sosiaali- ja terveysalueeltamme. Vammautuneet tarvitsevat fyysistä ja/tai psyykkistä terveydenhuoltoa. Pitäisi ottaa käyttöön ja hyväksyä käsite, kriisinhallintainvalidi, joka määrittää millaisen hoidon, korvaukset, tuen ja kuntoutuksen saamme.

2. Vuoden 1948 sotilasvammalaki takaa kuntoutuksen lähes kaikille vammautuneille, mutta sotilastapaturmalaki vuodelta 1991 ei tunne ryhmäkuntoutusta. Uudessa laissa tulee huomioida kriisinhallintatehtävissä vallitsevat poikkeavat olosuhteet. Ne luovat haasteita hoidolle ja kuntoutukselle mutta etenkin korvaukselle terveyden menettämisestä. Määräykset tulee saada voimaan ja koskemaan myös siviilikriisihallintaan osallistuvat.

3. Voimassaoleva Valtiokonttorin ja Puolustusvoimien kanssa tehty lisäturvasopimus, ryhmätapaturmavakuutus ei anna mahdollisuuksia maksaa haittaluokan muutoksista johtuvia korvauksia enää myöhemmin, jos ensimmäisestä määrityksestä ja korvauksesta on kulunut yli kolme vuotta. Valtiokonttori maksaa korvaukset sotilastapaturmalain ja tapaturmavakuutuslain perusteella mutta haettu lisäturva on riittämätön. Kolme vuotta on lyhyt aika arvioitaessa vammautuneen tilanteen muutosta haittaluokan määrittämisessä. Lain on tultava voimaan taannehtivasti ja myös todistustaakkaa koskevilla säännöksillä ja periaatteilla. Vanhat tapaukset on voitava avata uudelleen käsiteltäviksi.

4. Kuntoutusohjelmaa laadittaessa tulee huomioida erityisesti kroonisesta kivusta sekä traumaperäisestä stressihäiriöstä (PTSD, F 43.1) kärsivät. Kriisinhallintainvalidit tarvitsevat ehdottomasti näiden oireiden erityisosaamista hallitsevaa ammattitaitoista hoitohenkilökuntaa. Sotaveteraaniemme kuntoutuslaitokset on kriisinhallintatehtävissä olleille rauhanturvaajille se oikean sisällön kuntoutukselle mahdollistava paikka, oikea vertaistuki. Vammojen syntymisolosuhde on hyvin yhdistävä kokemus. Kokenut ammattitaitoinen, toivomukset huomioiva henkilökunta on fyysisesti mutta etenkin henkisesti voimaannuttavaa.

5. Asiantuntijalääkäreillä pitäisi olla sotilastapaturmien asiantuntemus. Vakuutustapaturman määrittelemiseen tarvitaan erikoiskoululutusta. Vakuutusyhtiöllä on omat lääkärit, jotka antavat korvauksen epäämistä puoltavia lausuntoja henkilöä koskaan näkemättä. Vaara-, uhka- ja läheltä piti tilanteiden kohdalla selvitys ja kirjaaminen ovat ehdoton edellytys jotta voidaan todentaa syy-yhteys tapahtumiin myöhemmin.

6. Kriisinhallintatehtävissä vammautunutta henkilöä hoidettaessa tai häntä kuntoutettaessa, tämän ajanjakson tulee olla henkilölle palkallista aikaa, riippumatta siitä, kuka kuntoutuksen järjestää. Nyt nämä ajanjaksot ovat esimerkiksi Puolustusvoimien ja Rajavartiolaitoksen työnantajalle harkinnanvaraisia, myönnetäänkö ajanjakso palkallisena vai palkattomana. Uudessa laissa on määriteltävä yhtenäiset ohjeet kuntoutuksen palkallisuudesta koskien myös hammaskarttojen korvattavuutta.

7. Puolustusministeriö ottaisi vastuun kriisinhallintainvalidien edunvalvojana suhteessa Valtiokonttoriin ja hoitolaitoksiin yhdessä puolustusvoiminen sekä sosiaali- ja terveysministeriön kanssa. Ongelmia on nimenomaan ilmennyt vammautuneiden jälkihoidossa. Tuntuu kohtuuttomalta, että vaikeasta vammasta toipuva joutuu kamppailemaan raskaan ja monimutkaisen byrokratian kanssa ja että prosessit ovat pitkiä. Pahimmillaan Valtiokonttorin kanssa asioineet ovat joutuneet odottamaan kiireellistä hoitoa niin kauan, että riski pysyvien vammojen jäämisestä on kasvanut, ja ajautuneet taloudellisiin vaikeuksiin.

8. Eräs huolenaiheista ovat loukkaantuneet tai sairastuneet, joita ei tavoiteta. On suuri vaara, että ne, jotka todella tarvitsisivat apua, eivät jaksa tai halua tulla sitä hakemaan. Myös tieto vuosien varrella eri rauhanturvaoperaatioissa haavoittuneista, loukkaantuneista ja sairastuneista tuntuu olevan hajallaan. Pitäisi organisoida koko Suomen laajuinen koonti kaikille kriisinhallintatehtävissä palvelleille, mukaan lukien siviilikriisinhallinta. Samalla periaatteella kun järjestettiin 70-luvulla sotaveteraaneille. Tuolloin saatiin hoidon, kuntoutuksen ja korvausten piiriin sellaisetkin mielestään vähemmän haavoittuneet.
   Erityisesti asia huolettaa nuorten osalta. Kotimaan terveydenhuollolla voi tällaisissa tapauksissa olla vaikeuksia tunnistaa oirehtimisen syy-yhteyksiä. Eräänä ratkaisuna on tiedotuksen lisääminen siten, että siviilipuolen terveydenhoidossa ymmärrettäisiin paremmin taistelustressiin ja posttraumaattiseen stressireaktioon liittyviä ongelmia.

9. Viime vuosina kriisinhallintatehtävät ovat muuttuneet entistä vaativammiksi ja vaarallisemmiksi, jolloin myös haavoittumisten, loukkaantumisten ja sairastumisten riski on kohonnut. Jatkuvassa valmiustilassa oleminen, taistelustressi sekä kriisialueella koetut tapahtumat rasittavat fyysisesti mutta etenkin henkisesti.
   Esimerkiksi useamman vuorokauden partiointi taisteluvalmiudessa ja tukikohdassa kuukausien asuminen voivat aiheuttaa oireita vielä pitkänkin ajan kuluttua kotiutumisen jälkeen, vaikka kotiutuessaan henkilö olisi kokenut itsensä täysin terveeksi.
   Yhdistyksemme jäsenelle diagnosoitiin HUS psyykkisen työkyvyn tutkimusosastolla kahden viikon tutkimusten perusteella, kroonistunut posttraumaattinen stressihäiriö sekä todettiin psyykkisesti täysin työkyvyttömäksi, runsaan viiden vuoden kuluttua rauhanturvatehtävässä sattuneesta tapahtumasta.
   Vahingoittuneelle sattuneesta tapahtumasta tai palveluksen päättymisestä edellytettävää määräaikaa traumaperäisen stressihäiriön toteamiseksi voidaan pitää täysin riittämättömänä. Sen tulee olla aikaan sitomaton ja vanhat tapaukset voitava ottaa uudelleen käsiteltäviksi sekä turvattava vahingoittuneelle kokonaisvaltainen hoito ja tuki eliniäksi.

10. Käsite välitön osuus tapahtumaan pitää määritellä koskemaan koko kansallista kriisinhallintaosastoa kyseisessä rauhanturvaoperaatiossa, niin sanottu kollektiivinen trauma, ei ainoastaan tapahtumassa mukana tai lähellä olleita.

    Lopuksi kokemusasiantuntijoina toteamme seuraavaa. Kansainvälisiin tehtäviin lähdetään vapaaehtoispohjalta mutta päätös miesten ja naisten lähettämisestä tehdään valtiovallan toimesta. Lähettäjän tulee kantaa vastuunsa. Meidän vammautuneiden kuuluu saada, elinikäinen takuu hoidoista ja korvauksista, jotka aiheutuvat suoraan tai välillisesti palveluksessa saamistamme vammoista, ilman sekalaista byrokratiaa ja nöyryyttävää kerjäämistä.

Kunnioittavasti
Vertaistukiryhmä Vaikeasti Korvattavat ry/hallitus

Puheenjohtaja Timo Heikkinen

Varapuheenjohtaja Pekka Jylhä

Sihteeri Jouni Vainionpää